

Fenntarthatóság az európai egyházi könyvtárakban

A BETH 2024-es szarajevói konferenciájának és közgyűlésének tapasztalatai

Bosznia és Hercegovina Nemzeti és Egyetemi Könyvtára

A BETH (Bibliothèques Européennes de Théologie) legutóbbi, 2024. szeptember 18. és 21. között rendezett éves konferenciáján és közgyűlésén az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének képviseletében vettem részt. A konferencia helyszíne a szarajevói Gázi Huszrev Bég Könyvtár volt, amelyet 1537-ben alapítottak és Bosznia-Hercegovina legjelentősebb muszlim kéziratgyűjteményével rendelkezik.

A szervezők helyszínválasztása nem lehetett véletlen, hiszen Szarajevó az európai iszlám egyik legrégebben folyamatosan fennmaradt történeti központja, emellett a három ábrahámi vallás együttélésének emlékhelye is – emiatt nevezik, nevezték a Balkán Jeruzsálemének a várost. A többségi muszlim lakosság (kb. 51%) mellett szerb ortodoxok (kb. 30%), katolikusok (kb. 15%), protestáns kisebbségek és egy egészen kicsiny, pár száz fős zsidó közösség él még együtt napjainkban is. Az 1492-ben Spanyolországból kiűzött zsidóság jelentős része az Oszmán Birodalom területére menekült. Ekkorra már Bosznia is török kézen volt, így a spanyol zsidók jelentős számban érkeztek ide, akik Szarajevó központtal a 20. századig őrizték 500 éven át a spanyolországi zsidó nyelvet és kultúrát. Ezt reprezentálja, hogy 1921-ben még Szarajevó lakosságának egyhatede, közel 10 ezer fő vallotta magát ladino (zsidóspanyol) anyanyelvűnek. A holokausztban a boszniai zsidóság 80-90%-át gyilkolták meg, a maradék pár ezres populáció a délszláv háborút követően tovább zsugorodott.

A szakmaiság mellett a BETH ökumenikus és vallásközi szemléletét, továbbá a helyi vallási csoportok szerves együttélését is jól tükrözi, hogy egyrészt a konferencia helyszínét a nagy múltú muszlim könyvtár adta, ugyanakkor a Szarajevói Egyetem részeként működő Katolikus Teológiai Kar kollégiumi szálláshelyekkel és egyéb módon segítette a konferencia megvalósulását.

A konferencia témája a fenntartható fejlődés volt, és a témaválasztás indoklása a kiírásban, a konferencia felhívásában is szerepelt, miszerint „Mindannyian felismerjük a fenntartható fejlődés növekvő jelentőségét a különböző területeken, és úgy véljük, hogy döntő fontosságú, hogy teológiai kontextusban és könyvtári környezetben vizsgáljuk meg ennek következményeit... A fenntartható gyakorlatok (ENSZ céljai alapján) előmozdítása és a fenntartható fejlődési célok elérésére irányuló globális erőfeszítésekhez való hozzájárulás iránti elkötelezettségünk részeként hiszünk abban, hogy fontos e kérdések megvitatása és konkrét javaslatok megfogalmazása a legjobb irányba történő előrelépés érdekében.”¹

A BETH-ben összesen 16 európai ország egyházi könyvtári szervezete vesz részt, ennyi a rendes tagsággal rendelkezők száma, amelyek küldöttjei – ahogy a korábbi években, úgy az idei közgyűlésen is – röviden bemutatták egyházi könyvtári szervezeteik működését és fontosabb eseményeit. Az EKE éves beszámolójának ismertetése a Bálint Ágnes elnökszorong által elkészített és BETH számára ez évben is korábban elküldött angol nyelvű éves jelentés alapján történt. A jelenlévő küldöttek – köztük az EKE delegáltja – a taggyűlés másnapi ülésén áttekintették és

¹ <https://beth2024.sched.com/> (2024. november 28-ai megtekintés)

elfogadták a BETH 2024-es pénzügyi beszámolóját, továbbá megszavazták a 2025-re vonatkozó költségvetési tervezetet.

Az első délután városnéző programját és taggyűlését követően a szakmai előadások két napon át – csütörtök és pénteken – hangzottak el, amelyek vegyesen foglalkoztak egy-egy konkrét egyházi könyvtár innovatív fenntarthatósági projektjével, a téma szűkebben és szélesebben értelmezett lehetőségeinek bemutatásával, vagy ahhoz csak részben kapcsolódó könyvtári munkákkal és módszerekkel. A konferencián résztvevők száma megközelítette a negyven főt.

A nyitóelőadást a Szarajevói Egyetem professzora, **Dr. Mario Hibert** tartotta, aki provokatív módon szembesítette a hallgatóságot azzal a ténnyel, hogy egyrészt a digitális technológiák túlzott fogyasztása az éghajlati válság, az ökológiai összeomlás és a folyamatos társadalmi instabilitás egyik fő hajtóerejévé válik. Másrészt a könyvtár- és információtudományi diskurzusokban (még) nem ismerik el a „kritikus információs és médiaműveltség”, a „digitális közkinccsek” és a „poszt-digitális kutatás” fogalmait és gyakorlatát. A könyvtárosokat megszólítva, komoly szerepet szánna e szakma képviselőinek a technológiai nihilizmus és a technokrata (és antidemokratikus) érvrendszer, miszerint „nincs más alternatíva”, demisztifikálásában. Megoldásként azt javasolja, hogy a könyvtárosok képezzék magukat az AI és a digitális világot működtető szoftverek terén, és utána kezdjenek a felhasználók edukációs tevékenységébe. Így lenne megtörhető a techno-megoldásokhoz való ragaszkodás és az adattudósok, IT-szakértők, technológiai vállalkozók, tervezők, marketingesek stb. által normalizált poszt-demokratikus uralom, amely jelenleg a tudatunkat alapvetően meghatározza.

Anna Cascone, a római Szalézi Könyvtár igazgatója a 'Relindial' általános céljairól és annak legutóbbi római konferenciájáról tartott előadást. A Relindial a "Religions: Libraries and Dialogue" rövidítése, amely az IFLA szervezetén belül 2009 óta egy olyan szakmai csoport, amely a vallások jobb megismerésén keresztül a kultúrák közötti párbeszéd fórumaként szolgál. A Relindial csoporthoz a legkülönbözőbb vallásokra szakosodott vagy ilyen gyűjteménnyel rendelkező könyvtárak (teológiai, vallástudományi, társadalomtudományi stb.), csatlakoznak folyamatosan, és a párbeszéd, a nyitottság és a tolerancia helyszíneivé válnak. Az IFLA-n belül a vallási gyűjteményeknek otthont adó könyvtárak számára ez egy közös hely, ahol megoszthatják tapasztalataikat, növelhetik a gyűjteményeik békeüzeneteinek globális tudatosságát, jobb hozzáférést biztosíthatnak azokhoz az eszközökhöz, amelyek célja, hogy

segítsék az embereket a kultúra vallási gyökereinek a megismerésében. Mivel a teológiai könyvtárak fontos szerepet játszanak a fenntarthatóság és a társadalmi felelősségvállalás előmozdításában közösségeiken belül, 2024-ben a Relindial SIG más IFLA tanulmányi csoportokkal együttműködve megszervezte az IFLA félidős találkozóját Rómában. A „Digitális megőrzés és fenntartható jövő” elnevezésű konferencián a szakemberek, könyvtárosok, oktatók, diákok a fenntartható digitális megőrzés és újrahasznosítás kihívásaival foglalkoztak. A konferencia platformot biztosított a legjobb gyakorlatok, innovatív ötletek és együttműködési kezdeményezések megosztására, amelyek összhangban vannak az ENSZ fenntartható fejlődési céljaival, különös tekintettel a 17. célra.

A római Barnabita Kutatóközpontjából (Centro Studi Storici PP Biblioteca Generalizia Barnabiti) érkezett és közös előadást tartott **Rodrigo Nilo Palominos**, barnabita szerzetes és levéltáros, továbbá **Donatella Bellardini**, a kutatóközpont könyvtárának munkatársa. Az előadás első felében az intézmény archívumának és könyvtárának széles körű ismeretterjesztő tevékenységét mutatták be általában, amely a fenntarthatóság ügyét is igyekszik népszerűsíteni a legutóbbi években. Ezt követően a BeWeb és egy ahhoz kapcsolódó évfordulós összkulturális projekt sikeres megvalósulását prezentálták. A BeWeb portál célja, hogy hasznos eszközzé váljon a történeti ismeretterjesztés megkönnyítésére, lehetőséget adva az egyházi intézményeknek, hogy megosszák kulturális értékeikkel kapcsolatban a tudományos és ismeretterjesztő tartalmakat a különböző felhasználókkal. A BeWeb portálon megosztott különböző tevékenységek sikeres példái közé tartozik a Dante halálának 700. évfordulója alkalmából készült 'Giovanni Alighieri, a néhai Dante' című filmelőadás, amelynek a Centro Studi Storici PP Biblioteca Generalizia Barnabiti volt a házigazdája. A kutatók tanácsai által készült film olyan módon elevenítette meg a Dante-i örökséget, hogy a könyvtár XVII. századi hangulatos terme – a Sala dei Venti – a könyvek, hangok, fények és színek színházává vált. A „vetítővászon” pedig a fehér pergamenbe kötött régikönyvek, pontosabban azok gerinceiből létrejött egységes felület volt. Ez is az újrahasznosítás szép példaként szolgált.

Az első konferencia nap délutáni szekciójában – a Gázi Huszrev Bég Könyvtárban tartott vezetett látogatást követően – a vendéglátók részéről **Ejla Čurovac** és **Hamza Kurtanović** a digitalizálási tevékenységük eredményeit és digitális könyvtárakat mutatták be. Ezt követően **Thomas Philips**, a Digital Theological Library ügyvezető igazgatójának a korábbi évekhez hasonlóan innovatív szellemű és aktuális

témákat boncolgató előadását hallgathattuk meg az AI jövőbeli alkalmazásáról a könyvek, tanulmányok indexelésében, tárgyszavazásában és a digitalizált tudományos publikációk absztraktjainak megírásában. A napot a koreai LIBERTREE hivatalos képviselőinek előadása zárta. A konferenciát is szponzoráló vállalkozás úgy mutatkozott be, mint aki végre kifejlesztette a MARC valós idejű generálására szolgáló legújabb technológiát, amely eddig a könyvtárak egyik megoldatlan problémája volt világszerte, és fenntarthatóságuk egyik megoldását kínálja.

A konferencia második napjának délelőtti szekciójában a BETH elnöke, **Stefano Maria Malaspina** a BETH archívumának jelenlegi helyzetéről és jövőbeli terveiről osztotta meg gondolatait a jelenlévőkkel. Ezt követően **Juergen Warmbrunn**, a Herder-Institut for Historical Research on East Central Europe könyvtárigazgatójának előadását hallgathattuk meg Jerzy Popiełuszko boldoggá avatott vértanú pap tragikus sorsáról. Majd **Jon Purcell** nyugalmazott brit könyvtárigazgató mutatta be két brit katolikus szeminárium könyvtár esettanulmányát, amelyek túléltek az anyaintézményük bezárását, és új intézményi környezetbe kerülve újjáéledhettek. A 19. század elején alapított durhami Ushaw College-ot 2011-ben zárták be végleg, amelynek könyvtára a Durhami Egyetem kezelésébe kerülve fenn tudott maradni, sőt a régió jelentős tu-

risztikai látványosságává vált. A délkelet-angliai Womersley-ben található St John's Seminaryt a 19. század végén alapították, a könyvtárat az intézmény bezárását követően Kínába szállították, majd a gyűjtemény a Makaói Egyetemhez tartozó Katolikus Szemináriumba került. A délelőtti szekciók mélyebb érzelmeket keltő záróelőadását **Hannie Riley**, a BETH elnök-helyettese tartotta, aki előadásában a feleslegessé vált teológiai könyvek stratégiai és etikus elosztásának lehetséges megoldását mutatta be a harmadik világ teológiai könyvtárai között az általuk létrehozott Oxford Theology Resource Link nevű non-profit szervezeten keresztül. Az európai könyvtárak által a fejlődő világ különböző könyvtáraiba eljuttatott remittenda adományozások elősegítése nem csupán gyakorlati intézkedés a többségi világban tapasztalható tudáshiány áthidalására, hanem fenntartható és megújuló eszköz is, amely megakadályozza, hogy a felesleges könyvek kárba vesszenek (lásd: ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok: G1, G4, G8, G10, G16).

A délelőtti szekciót követően a Bosniak Institute vezetéssel egybekötött meglátogatása következett. A magánalapítású gyűjtemény Bosznia történetével és kultúrájával kapcsolatosan keletkezett 250 ezer könyvtári dokumentumot (könyveket, kéziratokat, térképeket, képi dokumentumokat stb.) és több, mint 1500 műtárgyat őriz, és amelyeket Gázi Huszrev Bég

hamamjának 16. századi helyreállított épületében helyeztek el.

A konferencia délutáni szekciója **Raul Cervantesnek**, a Friedensau Adventista Egyetem könyvtárosának előadásával kezdődött. A németországi kolléga egy 12 pontból álló könyvkezelési szabályzatot ismertett meg a hallgatósággal. Ebben a szabadpolcos és raktári könyvvállomány kezelésének, megőrzésének és leselejtezésének felelősségteljes, valamint méltó és holisztikus bánásmódját dolgozta ki kollégáival, amely a könyvtári fenntarthatóságot is elősegíti.

A konferencia egyik leginspiratívabb előadását **Nina Sundnes Drønen** norvég kolléganő tartotta, aki a norvégiai VID Specialized University egyik kari könyvtárában dolgozik. Az országszerte öt campuszal működő magánegyetem az egészség- és társadalomtudományok, neveléstudomány, menedzsment, diakónia és teológia területein kínál BA, MA és PhD-képzéseket. Az előadásban a Stavangerben található campus több éven át tartó tervezése és felújítása kapcsán egy teljes könyvtárral rendelkező ideiglenes campus létrehozásáról hallhattunk információt. A könyvtárosok részt vettek számos folyamatban, készülve és várva az új könyvtár kialakítását. A tervezéstől kezdve az újrahazsnoztás elvét vallották, és ötleteiket sikerrel tesztelték az ideiglenes könyvtárban. Fontos volt, hogy a további folyamat során a fenntartható és az okos döntések mellett is kiálljanak, és ez az erőfeszítés meghozta gyümölcsét. Amikor a campus újra megnyílt, a használt bútorok és berendezések keveredtek az újakkal, mind az új könyvtáron belül, mind könyvtáron kívüli helyszíneken. A BETH 2025-ben minden bizonnyal bemutatják majd a kollégák az új egyetemi campus és könyvtár fenntartható módon berendezett tereit.

A konferencia délutáni szekciójának további előadását az ausztráliai **Carey Baptista** Teológiai College könyvtár-vezetője tartotta. Könyvtárunk már évek óta tart különböző formában könyvtári információs képzéseket. A könyvtárosok különböző kreatív és fenntartható módokat próbáltak ki, hogy a könyvtári tájékoztató foglalkozásokat beépítsék a hallgatók tanulásába. Ennek ellenére a hallgatók tanulási és felhasználói szokásai az elmúlt években megváltoztak. Siong Ng előadásában amellet érvelt, hogy a kulturális megközelítés használatának olyan előnyeire kell építeni, mint például a kurzusba ágyazott raranga (szövés) metaforája, továbbá a tanfolyam megtervezésénél a tanulók igényei mellett a középpontba a whakawhanaungatanga (kapcsolatot) kell helyezni.

A szekciót lezáró közös előadást a spanyolországi egyházi könyvtárak szerveztének (ABIE) elnöke, **Francisco Cortés** és a szervezet küldötte, **Jaime Lopez de Eguilaz** tartotta meg. Az előadók az ABIE közös katalógusának informatikai és pénzügyi fenntarthatóságának új kihívásairól és a megoldásról beszéltek: a VuFind open source szoftver segítségével sikerült egy olcsóbb, egyszerűbb és így fenntarthatóbb platformot létrehozni a spanyolországi egyházi könyvtárak számára. A délutáni szekció utolsó előadását **John Kutsko**, az ATLA ügyvezető igazgatója tartotta meg a világszinten legjelentősebb teológiai tudományos adatbázis-szolgáltatás legutóbbi fejlesztéseiről és jövőbeli terveiről.

Összegezve, a 2024-es szarajevói konferencia résztvevői komoly szakmai ismereteket szerezhettek a fenntarthatóság könyvtári környezetben felmerülő kihívásairól és megoldásairól. Habár sokunk azzal a gondolattal zárhatta a nemzetközi konferenciát, hogy a globális kihívásokat egyhamar nem oldhatjuk meg, de mindannyiunk erkölcsi kötelessége megtenni mindazt, amire lehetőségünk van és erőnkből kitelik. Szarajevó városa is erre inspirálhat minket: ahol a délszláv háború borzalmait ellenére, a rengeteg emberi szenvedés és a kulturális veszteségek után is újjáépült romjaiból a város és annak sokszínű lakossága – bízva, hogy hosszútávon – ismét képessé vált az együttélésre.

A 2024-es konferencia záróeseménye a gálavacsora volt, amelynek alkalmával további személyes eszmecserére és kötetlen beszélgetésre nyílt lehetőség. A résztvevők nagy része másnap hazautazott, de a BETH-tagok egy része még szombat délelőtt részt vehetett egy nagyon informatív workshopon, amelyet Maja Drobne, a téma szakértője tartott (PiNA) az európai unió könyvtárakra vonatkozó pályázatai lehetőségeivel kapcsolatban. Szarajevóra az újabb emberi-szakmai találkozások és a gazdag kulturális élmények miatt még sokáig emlékezni fogunk!

DR. TAMÁSI BALÁZS

Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem
Könyvtára